Становище на съдията Маргарита Златарева

I. Предмет на първата част от решението е тълкуване на чл. 150, ал. 1 в частта относно правомощието на ВКС и ВАС да сезират КС. Необходимостта да се напише становище по мотивите на решението в тази част е несъгласието с начина, който е използван, за да се стигне до направения извод; мнението, че много други и допълнителни съображения съществуват, за да се направи заключението, че право да сезират КС по чл. 150, ал. 1 от Конституцията имат освен пленумите на ВКС и ВАС, още и общите събрания на отделните колегии.

1. Разпоредбата на чл. 150, ал. 1 от Конституцията е общата разпоредба, посочваща кои субекти могат да сезират КС за осъществяване на всички посочени в чл. 149, ал. 1 от Конституцията негови правомощия. Разпоредбата на чл. 150, ал. 2 от Конституцията е частен случай на възможността двата върховни съда да могат да сезират КС. Тя се отнася само до едно от правомощията на КС – това по чл. 149, ал. 1, т. 2. Затова избраният подход в тълкувателното решение чрез конкретната хипотеза на чл. 150, ал. 2 да се обясняват смисълът и съдържанието на общата разпоредба считам за неточен.

За осъществяване на целите на правно тълкуване се използват както общите логически методи на изследване, така и специфичните за правото методи. Общ логически метод е формалнологическият метод на дедукцията – преминаване от общото към частното, от типичното към специфичното. Към юридическите методи на тълкуване спадат: нормативният метод – за изясняване на смисъла и съдържанието, вложени от законодателя, на понятията, сравнително-историческият метод и методът на сравнителноправното съпоставяне.

Обратно на утвърдените методи за тълкуване в решението на КС се започва с обсъждане съдържанието на конкретната хипотеза (частния случай), каквато е разпоредбата на чл. 150, ал. 2, за да се обоснове смисълът на общата хипотеза – каквото е участието на ВКС и ВАС в чл. 150, ал. 1 от основния закон. А всъщност наличието на разпоредбата на чл. 150, ал. 2 не обуславя възможността, предвидена в чл. 150, ал. 1 от Конституцията, ВКС и ВАС да бъдат сезиращи субекти в конституционния процес. Възможно е правото по чл. 150, ал. 2 на двете върховни съдилища - при съмнение за противоконституционност на приложимата законова норма при разглеждане на конкретно дело да спират делото и да искат от КС произнасяне по съответствието на закона с Конституцията - да е единственото

конституционно право на ВКС и ВАС за сезиране на КС. Т.е. да не е предвидено те да бъдат субекти и на правото по чл. 150, ал. 1. Обратното също би било възможно – те да са част от всички оправомощени субекти за възбуждане на конституционен процес, без да съществува правото им по чл. 150, ал. 2 от Конституцията. Следователно нормите на двете алинеи могат да съществуват самостоятелно; не са обвързани една спрямо друга, затова не може смисълът и съдържанието на разпоредбата на чл. 150, ал. 1 в частта им за ВКС и ВАС да се разясняват чрез конкретната хипотеза на чл. 150, ал. 2 от Конституцията.

2. Има смесване на целите и последиците, които произтичат от тези две разпоредби на Конституцията в частта за ВКС и ВАС. Самият Конституционен съд търпи развитие в изясняване смисъла на двете разпоредби – първоначално той не е отдавал такова голямо значение на възможността при упражняване на правосъдие двете върховни съдилища да могат да участват в процеса на "изчистване" на законодателството от противоконституционни норми, респ. и те като блюстители за правов ред да бъдат пазители на Конституцията – за сравнение Определение по к.д. № 6/92 г. и Определение № 1/1997 г. по к.д. № 5/97 г.

Проследяването на законодателството в тази област също издава сериозно колебание по отношение функциите на ВКС и ВАС като сезиращи Конституционния съд органи. Дву-трикратните промени в редакцията на чл. 84 и чл. 95 ЗСВ сочат неразбиране на разликата между двете хипотези на чл. 150 от Конституцията в частта за ВКС и ВАС.

Първоначалната редакция на чл. 84, т. 2, изр. 2 ЗСВ - ДВ, бр.59/1994 г., и редакцията на чл. 95, т. 3, изр. 2 ЗСВ – ДВ, бр.122/97 г., предвиждат общите събрания на ВКС и ВАС да сезират КС при констатиране, "че нормативният акт, респ. законът противоречи на Конституцията". Конституционният съд е приел за тази редакция на закона, че правилото се отнася до хипотезата на чл. 150, ал. 2 от Конституцията и е изразил становище, че то противоречи на вече даденото от него тълкуване за възможност състави на двете върховни съдилища да сезират КС по конкретен повод – Определение № 1/1997 г. В същото време в целия закон няма споменаване на възможността ВКС и ВАС да сезират КС с всички останали негови правомощия.

В редакцията на чл. 84, ал. 2 с изменението в ДВ, бр. 133/98 г. само за ВКС е посочено правото му във връзка с разглеждане на конкретен казус да сезира КС, като разпоредбата този път възпроизвежда съдържанието на чл. 150, ал. 2 от основния закон. За ВАС това право е отпаднало – чл. 95, т. 3 ЗСВ. Отново никъде в закона не е

посочено правото на двата върховни съда по чл. 150, ал. 1 от Конституцията.

Едва в редакцията на чл. 84, ал. 1, т. 2 и чл. 95, т. 3 ЗСВ с изменението в ДВ, бр.74/2002 г., която е и актуалната редакция, е отразено правото на ВКС и ВАС в лицето на техните общи събрания да вземат решение за сезиране на КС по чл. 150, ал. 1 от Конституцията. От правото обаче по чл. 150, ал. 2 отново са лишени съдиите от ВАС – чл. 95 ЗСВ.

Именно поради изложените законодателни колебания Конституционният съд с настоящото решение беше длъжен да направи категорична разликата между правото на ВКС и ВАС, предвидено в чл. 150, ал. 1 и това в чл. 150, ал. 2 от Конституцията, заедно с произтичащите от това последици.

3. А. По същество нареждането на ВКС и ВАС сред оправомощените субекти да сезират КС в чл. 150, ал. 1 от основния закон означава, че двете върховни съдилища могат да отправят искане, отнасящо се до всички предвидени в чл. 149, ал. 1 от Конституцията правомощия на КС, защото изброяването на субектите в конституционната разпоредба поставя в равнопоставено положение всеки един от тях. Не са малко случаите, по които Конституционният съд е излизал с тълкувателни решения – Решение № 11 по к.д. № 18/2002 г., и с произнасяне по чл. 149, ал. 1, т. 4 – Решение № 7 по к.д. № 5/98 г., по чл. 149, ал. 1, т. 7 – Решение № 17 по к.д. № 13/2001 г., сезиран от ВКС и ВАС. Разбира се, поради естеството си някои от правомощията не могат да се задействат от всеки оправомощен субект, в това число ВКС и ВАС. Например ВКС и ВАС няма да бъдат инициатори за дела по чл. 149, ал. 1, т. 3, т. 8 от Конституцията, който въпрос обаче не влиза в обхвата на настоящото тълкуване.

Следователно волята на конституционния законодател при създаване на чл. 150, ал. 1 е да нареди съдебната власт в лицето на двата върховни съда (както и на главния прокурор) наред с президента на републиката, законодателната власт и изпълнителната власт като конституционни органи, задължени и имащи право да следят за върховенството на Конституцията.

Б. Съвсем конкретна е хипотезата на чл. 150, ал. 2 от Конституцията. Наричат я нормен контрол по конкретен повод, палиатив на липсващата конституционна жалба, съдийски контрол за конституционосъобразност. Всички тези наименования целят да противопоставят, да отграничат хипотезата от общото конституционно правило по чл.

150, ал. 1 относно ВКС и ВАС. Защото, ако правото на всички изредени в чл. 150, ал. 1 субекти да искат проверка за конституционосъобразност на закон предизвиква упражняването на абстрактен нормен контрол от КС, правото на ВКС и ВАС да сезират КС по повод разглеждане на конкретен правен спор възбужда упражняването на "квази" конкретен нормен контрол или по-точно нормен контрол по конкретен повод (наименования, получили гражданственост от практиката на Конституционния съд на ФРГ).

4. Едва след направеното разграничение може да се отговори на поставения въпрос – в какъв състав трябва да действат ВКС и ВАС, упражнявайки правомощието си по чл. 150, ал. 1. Безспорно те могат да сезират КС чрез пленумите си, защото пленумът най-пълно отразява разбирането за целия съд така, както той е посочен в конституционната норма. На второ място, това общо правомощие на ВКС и ВАС може да се упражнява поотделно и от общите събрания на отделните колегии, обединяващи съдии, разглеждащи дела от сходна правна материя. Този извод следва от общия дух на главата за съдебна власт в Конституцията, от задачите, поставени пред Конституционния съд и от актовете на КС, които действат erga omnes .

Конституцията възлага на ВКС и ВАС да осъществяват върховен съдебен надзор за точно и еднакво прилагане на законите от всички съдилища – чл. 124, чл. 125, ал. 1. Именно по тази дейност ВКС и ВАС се различават от останалите съдилища в страната. (Правораздаването е общата задача, която трябва да изпълняват всички съдилища – районни, военни, окръжни, апелативни, ВКС и ВАС – чл. 119, ал. 1 от основния закон.) Този върховен надзор за точно и еднакво прилагане на законите се упражнява от общите събрания на отделните колегии и само в една-единствена хипотеза от пленумите – чл. 41 ЗСВ. Логично е при това положение на общите събрания на колегиите, наред с пленумите да бъде възложено и правомощието да бъдат блюстители за върховенството на Конституцията чрез правото им да сезират КС изобщо.

Конституционният съд е имал вече повод да направи извод, че общите събрания на отделните колегии на ВКС и ВАС са носителите на правото по чл. 150, ал. 1 от Конституцията. Този извод, без да е изрично обсъждан досега, може да бъде обяснен и с едно прагматично съображение. Като се има предвид, че кръгът на сезиращите Конституционния съд субекти не е голям, стесняването на правомощието на ВКС и ВАС само до техните пленуми не би било в унисон с целите на конституционния

контрол – да бъде максимално широко приложим, за да се изпълни по-добре отговорната му задача – осигуряване върховенството на Конституцията.

5. И накрая следва да се отбележи, че чрез даденото по-горе тълкуване единствено може да се обясни защо общите събрания на отделните колегии на ВКС и ВАС могат да сезират КС, наред с техните пленуми в общата хипотеза на чл. 150, ал. 1 от основния закон, но отделните състави не могат да действат при тази обща хипотеза. Ако приемем тълкуването, дадено в мотивите на решението, че под споменаването на ВКС и ВАС Конституцията навсякъде има предвид всички подразделения (състави, общи събрания и Пленум) на двете върховни съдилища, изниква въпросът - защо при упражняване на общото правомощие по чл. 150, ал. 1 върховните съдилища не могат да участват и с отделни състави. Очевидно не чрез използваната терминология, а чрез функциите, възложени от Конституцията на ВКС и ВАС, когато те не правораздават, се получава точният отговор. Именно упражняването на общия съдебен надзор от общите събрания на ВКС и ВАС (по което не се спори) дава възможност да се приеме, че правомощието по чл. 150, ал. 1 от Конституцията може да се упражнява също от общите събрания на върховните съдилища. Изложените мотиви в решението създават условия за заблуждение относно коренно различните цели, обем, характеристики и последици от сезирането на Конституционния съд от ВКС и ВАС по ал. 1 и по ал. 2 на чл. 150 от основния закон.

II. Във втората част от решението към съображенията за конституционосъобразност на разпоредбите на чл. 84, ал. 1, т. 2 и чл. 95, т. 3 ЗСВ следва да се добави следното:

В обсега на зададеното питане всички случаи, в които пленумите на ВКС и ВАС могат да сезират КС, валидно могат да бъдат предмет на конституционно дело, задействано и от общите събрания на съответните колегии на тези съдилища. Тези правомощия по чл. 149, ал. 1 от основния закон, които по дефиниция не могат да се упражнят чрез сезиране от ВКС и ВАС, не биха могли да се упражнят и по искане на общите им събрания. Т.е. Конституцията, респ. Конституционният съд не могат да въвеждат двойствен режим спрямо пленумите, от една страна, и спрямо общите събрания, от друга. Правото на общите събрания на ВКС и ВАС да сезират КС по чл. 150, ал. 1 от Конституцията - чл. 84, ал. 1, т. 2 и чл. 95, т. 3 ЗСВ, е конституционосъобразно за всички правомощия на КС, които могат да се задействат от двете върховни съдилища.

Всяка от разпоредбите на чл. 149, ал. 1 от основния закон посочва фактическия

състав на правомощието, при съблюдаването на който КС образува конституционния процес. Освен в цитирания член Конституцията посочва и на други места компетентности на КС – напр. чл. 66, чл. 72, ал. 2. Елементите от фактическия състав на всяко едно от тях биват доразвити в Закона за Конституционния съд – напр. чл. 17, ал. 3 ЗКС. При упражняване на едно правомощие Конституционният съд преценява кой се явява оправомощеният субект именно в зависимост от елементите на фактическия състав, при наличието на които то може да се упражни. Настоящото решение няма за предмет и цел категорично да определи по кои правомощия на КС върховните съдилища не се явяват оправомощени лица. Това обаче не влияе на съответствието на оспорваните законови разпоредби с Конституцията. Защото те ще се прилагат в тези случаи, в които по принцип ВКС и ВАС могат да сезират КС по общото правило на чл. 150, ал. 1 от основния закон.